

סדר פסח חברתי

מדריך לציירת שיח חווייתי במשפחה ובקהילה

עליות וזהויות בחברה הישראלית
סיפורם של עולות ועולים מתפוצות ישראל

חוברת נלוות להגדה של פסח

זמן משפחה

משפחה היא הבסיס לכל ברית אנושית, היא אבן היסוד של הקהילה. בתוך מערכות היחסים הראשוניות נבנים האהבה, האמון, האחוה והיכולת לחוות ולהתחבר. המשפחה היא המקור לדפוס הקשרים שלנו לאורך כל החיים, לזהות ולשייכות שלנו. רבים מזיכרונות הילדות שלנו קשורים לתקופת החגים.

חג הפסח הוא הזדמנות נפלאה להיות ביחד, לחזק את הקשרים בין חברי המשפחה ולייצר חוויות משפחתיות שיכנסו ל"אלבום המשפחתי". טקסי החג כוללים טקסטים ומסורות מהמקורות היהודיים, המבטאים ערכים משפחתיים. השפה היא שפת סמלים- לכל סמל יש משמעות, לאפיקומן, לקערת ליל הסדר לסימנים בה וכן לכל סיפור בהגדה. הסמלים והסיפורים מספרים על ההיסטוריה שלנו כעם וכמשפחה ובונים את המסורת שלנו.

בחג הפסח מתאפשר גם מפגש של כמה משפחות יחד, כאשר כל משפחה מביאה את הייחוד שלה ואת המסורת ארוכת השנים שמאחוריה. מפגש של משפחות מהווה הזדמנות לשתף בחוויות ולייצר קבוצה גדולה שיש לה חוויות משותפות. כל משפחה יכולה להתאים את התוכן לייחודיות שלה, לפי המסורת, הערכים, בהתאם לבני המשפחה וגילם, ובכך ליצור אווירה משפחתית נעימה וייחודית שתתרום ותקדם קירוב לבבות.

ההגדה מזמנת השתתפות של כל בני המשפחה והחברים סביב השולחן, מהקטן ביותר שזוכים לשאול "מה נשתנה הלילה הזה?" עד ראש השולחן העורך את הסדר. ההשתתפות היא חלק מדרך ההעברה, המודל לשימור המסורת במפגש בין-דורי. במהלך קריאת ההגדה מתקיימת פעילות גומלין בין המבוגרים לילדים, שיח שבו מתקיימים: סובלנות, התאמת המסרים, ויחסי גומלין שוויוניים של שותפים לסדר ולסיפור. נסו להעביר את המסרים לדור הצעיר ולהראות להם איך הסיפור של פעם, בא לידי ביטוי היום.

רובנו מחכים לארוחת החג המסורתית והמיוחדת. במהלך ההכנות, הילדים מבינים שיש מהומה, אבל לא תמיד מבינים על מה. כדי לעזור להם ליהנות מההכנות ומאווירת החג כדאי לשתף אותם. כך הם ירגישו שייכות. כך המפגש המשפחתי יהפוך לחוויה משמעותית ובונה. בונה את המשפחה, בונה את הקהילה.

תבלין לחג - פעילויות מקדמות שיח במשפחה

ג הפסח מזמין אותנו לעשות שינוי. הישיבה המשותפת עם האנשים שאנחנו אוהבים נותנת לנו את הכוח לקבל החלטות ולצאת ממצרים - מאותם מקומות צרים ולחוצים בחיים שלנו. זה הזמן להיזכר שאנחנו לא לבד בסיפור הזה, אנחנו חוליה בשרשרת הדורות, אנחנו חלק מקבוצה שצועדת יחד.

הנושא המרכזי שבו בחרנו להתמקד הוא: יציאת מצרים של המשפחה שלנו בחרו חפץ שיהיה "חפץ הדיבור" שיעבור בין המשתתפים בסדר. הזמינו את המשתתפים לדבוק בכוונות של דיבור מהלב, הקשבה מהלב ודיבור בהתאמה למספר האנשים ולזמן. רק מי שמחזיק ב"חפץ הדיבור" יכול לדבר, השאר מאזינים. עורך הסדר/האדם המבוגר במשפחה יוכל להיות זה שיחזיק את "חפץ הדיבור" ויספר ראשון על מה שהוא זוכר ויודע על המסע של המשפחה לישראל, בסבב החפץ יעבור בין האנשים, כל אחד יוכל להוסיף פרט שהוא זוכר או יודע, או לשאול משהו שהוא היה רוצה לדעת. בהנחה שסביב השולחן יושבים אנשים שהם צאצאים של משפחות שונות, יוכל כל אחד לספר בקצרה על המסע של המשפחה שלו לארץ ישראל. תוכלו לסיים את הסבב בתובנות שעלו אצל כל אחד לגבי עצמו, לגבי המשפחה שלו, הקהילה שלו והעם שלו.

ח

נושאים נוספים לשיח מקרב

לחיים - מזמינים את המשתתפים לאחל ברכה לעצמם ולעוד מישהו סביב השולחן. זה שקבל את הברכה מברך את עצמו ואת מישהו אחר סביב השולחן, עד שכולם מברכים ומבורכים.

"והגדת לבנך" - מזמינים את המשתתפים לומר מסר חשוב מבחינתם, משהו שהם באופן אישי היו רוצים להעביר לדורות הבאים.

יציאת מצרים שלי - ספרו סיפור על חוויה מאתגרת שהייתה לכם השנה, שדרכה הצלחתם לעשות שינוי, על קושי שעברתם והתגברתם עליו.

מה נשתנה - ספרו סיפור על משהו שהשתנה אצלכם בחיים
מאז פסח בשנה שעברה.

חמץ ומצה - ספרו סיפור על:

חמץ - משהו שאני מרגיש שהחמצתי בשנה האחרונה
מצה - משהו שאני מרגיש שמיציתי או משהו שאני מרגיש שמצאתי.

בשנה הבאה בירושלים הבנויה - ספרו סיפור על
המקום שבו הייתם רוצים להיות בשנה הבאה, תארו מה תעשו שם.

"השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין" - ספרו
סיפור על דבר שאתם מרגישים שאתם מכורים לו והייתם רוצים לעשות
שינוי ולהיות "בני חורין" ממנו.

קפיצת נחשון - ספרו סיפור על דבר שקרה לכם בחיים שבו הייתם
הראשונים שעשו, שלא הססו, שבחרו לזנק אל תוך המציאות.

מעשי ניסים - ספרו סיפור על נס שקרה לכם, דמותו של אליהו
מתחברת למעשי ניסים, חשפו את הניסים הגדולים והקטנים שקרו לכם
בשנה האחרונה או בשנים עברו.

פעילות עם הילדים כהכנה לסדר ובמהלכו

הכנות לחג

כיסא לאליהו הנביא

אליהו הנביא הוא הדמות לה כולנו מחכים בפסח. הכיסא הריק מזמין אותנו לבחון את מי נוכל אנחנו להזמין לארוחת החג. האם יש שכן בודד, מכר, או אדם בקהילה שהיינו רוצים לוודא שיהיה לו חג שמח?

קניות לחג

הפכו את הקניות לקראת החג לחוויה משותפת, תוכלו להכין רשימה של כל הדברים הנחוצים, פטרו את סוג המוצר, החברה והמשקל. הילדים יוכלו לסייע לכם למצוא את הדברים ולסמן ברשימה כשהדבר נמצא.

ארגז ההפתעות

הכינו ארגז ורשמו עליו - תרומה לקהילה, הזמינו את כל בני המשפחה להניח בארגז בזמן עריכת הניקיונות לחג, חפצים במצב טוב שכבר לא בשימוש. בגדים, משחקים וכלי בית. הביאו יחד עם הילדים את הארגז למקום בו ישתמשו בדברים עבור מטרות טובות.

שלט לדלת

הכינו עם הילדים שלט נחמד ומזמין לדלת: "ברוכים הבאים לליל הסדר של משפחת...". צלמו את השלט ושלחו כבר בצהרי היום לאורחים שצפויים להגיע לליל הסדר.

שולחן חג מקושט

עריכת השולחן היא זמן נפלא ליהנות כמשפחה. הכנת ציורים לסועדים, למידת קיפולי מפיות יחד וקישוט בפרחים ניתן להוסיף ציורים המבטאים את הדרך שבה עלו לארץ העולים.

חומרים: דפים לבנים A4, צבעי פנדה, טושים, חומרי יצירה וחומרים לשימוש חוזר: פונפונים, עלים, מקלות, שאריות בדים וכו'.

מהלך הפעילות: ספרו לילדים שאנשים שונים הגיעו לארץ ישראל בדרכים שונות. חלקם הגיעו לארץ ברגל (כמו בני ישראל שיצאו ממצרים), חלקם טסו במטוס, חלקם שטו באנייה, וחלקם הלכו חלק מהזמן עד שהגיעו אל המטוס (כמו יהודי אתיופיה).

עודדו את הילדים לדמיון שהם גרים בארץ רחוקה ורוצים לעלות לישראל. איך ירצו לעלות? ברגל? במטוס? באנייה?

צרו עם הילדים יצירה המבטאת את האופן בו היו רוצים לעלות לישראל.

תגי שם לאורחים

הכינו יחד תגי שם למשתתפים בסדר, עם שמות ייחודים לכל אחד, שמות חיבה מהילדות, דמויות מהאגדה, פתגם ואיור מתאימים ועוד. תגי השמות יוסיפו צחוק והומור למפגש המשפחתי.

בקבוק יין מעוטור

הזמינו את האורחים להגיע עם בקבוקי יין מקושטים במדבקות צבעוניות וברכה למשפחה, הבקבוקים יוסיפו צבע וחן אישי לשולחן הסדר.

מתנות קטנות

הכינו יחד מתנות קטנות וסמליות שמחממות את הלב. "תפרו לי בגד עם כיסים" - פסח הוא הזדמנות לתת מתנות קטנות למשפחה המורחבת ולכל מי שהגיע להתארח. ניתן ליצור מתנות בעזרת חומרים המסמלים את החג כמו קליפות אגוזי מלך, או אגוזים שלמים.

הערכות לסדר

גביע לליל הסדר

כחלק מההכנות לליל הסדר, הכינו עם הילדים גביע מיוחד. הקפידו להכין את הגביע לפחות יומיים לפני החג על מנת שיתייבש ויוכל לשמש אתכם בערב החג במהלך הפעילות "שואלים ומגלים".

חומרים:

- כוס פלסטיק קשיחה
- דפי נייר צבעוניים
- דבק פלסטי
- ניילון נצמד

אופן ההכנה:

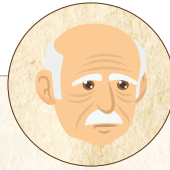
הילדים קורעים את הנייר הצבעוני לחתיכות. עוטפים את חלקה החיצוני של הכוס בניילון נצמד והופכים אותה כך שהפתח נמצא כלפי מטה. בעזרת המכחול מורחים דבק על הניילון הנצמד ומדביקים את חתיכות הנייר הצבעוני. חוזרים על הפעולה שוב ושוב ויוצרים לפחות שלוש שכבות המכסות את תחתית הכוס וסביב הכוס (לא להדביק בתוך הכוס). מניחים כ-48 שעות עד לייבוש מלא. לאחר שהעיסה התייבשה ניתן להפריד את הניירות שהדבקנו מהכוס ומהניילון הנצמד.

מספרים את סיפורו של סבא אליאס

הזכירו לילדים שבפסח אנו מציינים את יציאת מצרים - יציאתם של בני ישראל ממצרים ומסעם לארץ ישראל, ושגם כיום חיים בישראל אנשים רבים שיצאו מארץ הולדתם ועלו לישראל בתקופות שונות ובדרכים שונות.

הקריאו לילדים את הסיפור על סבא אליאס:

סיפורו של סבא אליאס

סבא אליאס נולד בארץ רחוקה. לפני שנים רבות, כשעדיין היה ילד צעיר, שמע אליאס סיפורים רבים על ארץ ישראל, וחלמו היה להגיע לישראל ולגור בה. כשגדל הצטרף אליאס לתנועת נוער, שם פגש את אשתו לעתיד ויחד הם המשיכו לחלום על היום בו יעלו לארץ ישראל. אליאס התחתן, נולדו לו שלושה ילדים, ויום אחד החליט: "היום זה היום. הגיע הזמן. אכנס את המשפחה ואספר להם שאנחנו מגשימים את החלום ועולים לישראל". המשפחה כולה התרגשה לקראת העלייה לישראל, וגם חששה מעט.

אליאס ומשפחתו עזבו את ביתם ואת סביבתם המוכרת, הילדים נפרדו מבתי הספר ומהחברים, וההורים עזבו את מקומות עבודה שלהם. המשפחה הגיעה לשדה התעופה ועלתה בהתרגשות על המטוס שיביא אותם לישראל. הטיסה היתה כל כך ארוכה שהם נאלצו לעצור בדרך כדי למלא דלק להמשך הטיסה.

כשהגיעו לארץ ישראל הכל היה חדש עבורם: שפה חדשה, לבוש שלא היו רגילים אליו, מזג האוויר חם והמנהגים גם הם היו שונים ממה שהורגלו בארץ בה נולדו. אליאס נבהל מעט בהתחלה "מה אעשה?" "איך אלמד את השפה?" "האם לילדים שלי יהיה טוב בארץ החדשה?" בתקופה הראשונה גרה המשפחה במקום מיוחד לעולים חדשים שנקרא "מרכז קליטה". במרכז הקליטה הם פגשו עולים חדשים מארצות שונות ויחד הם למדו לחיות בארץ ישראל. אליאס ומשפחתו היו עסוקים בלימוד השפה החדשה - עברית, ובהכרת הסביבה החדשה. הילדים למדו בבית ספר ורכשו בהדרגה חברים חדשים וחוויות חדשות. לאט לאט למדה המשפחה את השפה והתחילה "להרגיש בבית". הם אפילו אימצו כלבת רחוב חמודה שמצאו במרכז הקליטה, וקראו לה "ישראל".

היום אליאס ומשפחתו כבר ישראלים לכל דבר, הם מדברים עברית, מטיילים בארץ ישראל, עובדים, לומדים ומגדלים בישראל את הילדים והנכדים.

שוחחו עם הילדים בעקבות הסיפור. אפשר לשאול את הילדים שאלות מנחות כמו:

- האם אתם מכירים מישהו שהגיע לארץ ישראל מארץ רחוקה?
- איך הייתם מרגישים אם הייתם עוזבים את הארץ בה נולדתם (ביחד עם המשפחה) ונוסעים לגור בארץ אחרת?
- למי או למה הייתם מתגעגעים? ממה הייתם נהנים?
- אילו מילים חשוב לדעתכם ללמד עולים חדשים?

רמזור להתנהגות בזמן הסדר

סדר הפסח אינו ארוחה רגילה, הוא משלב ברכות, דיבורים, אוכל ושתייה לסירוגין. מהילדים נדרשת יכולת איפוק מאתגרת ומבלבלת. לקראת הסדר הכינו עם הילדים 'רמזור'. **האור האדום** יסמל - "אסור לאכול", **האור הכתום** "זמן קריאת ההגדה" ו**האור הירוק** "בתאבון". ניתן לשנות את משמעות הצבעים לשיקולכם. במהלך הסדר הילדים יכולים להיות אחראים על הרמזור יחד עם עורך הסדר ולעשות לשאר האורחים ולעצמם 'סדר'. אז מה עושים עכשיו?

פעילות משפחתית במהלך הסדר ואחריו שואלים ומגלים - הסיפור שלנו

המפגש סביב שולחן הסדר מזמין אותנו להיזכר בסיפור "יציאת מצרים" הפרטי של המשפחה, ולשתף את הילדים בסיפור ההגעה של המשפחה לארץ ישראל. השתמשו בגביע שהכנתם עם הילדים כ"חפץ דיבור" - האוחז בגביע מדבר וכולם מקשיבים. בעת העברת הגביע מיד ליד, שאלו זה את זה שאלות על "יציאת מצרים" הפרטית של המשפחה שלכם. תוכלו לראות מכמה מדינות הגיעו אורחי הסדר שלכם. ראשית אפשרו לילדים לספר מה הם יודעים על ארץ המוצא של בני המשפחה והאורחים ועל סיפור עלייתם, ובהמשך, הדור המבוגר ישלים את פרטי הסיפור ויעשיר את הילדים בחוויות ילדות. אילו שאלות נוכל לשאול בעת העברת הגביע מיד ליד?

באיזו דרך הגיעו לארץ אבא ואמא?
סבא וסבתא?
סבא רבא וסבתא רבתא?

האם נולדת בארץ?

איך מרגישים
כשחיים בארץ רחוקה?
ואיך מרגישים
כשמגיעים לארץ חדשה?

האם גם ההורים שלכם נולדו בארץ?
והסבים וסבתות שלכם?

אילו מנהגי פסח
היו נהוגים במשפחה בעבר?
ומה חשוב לנו לשמר גם בהמשך?

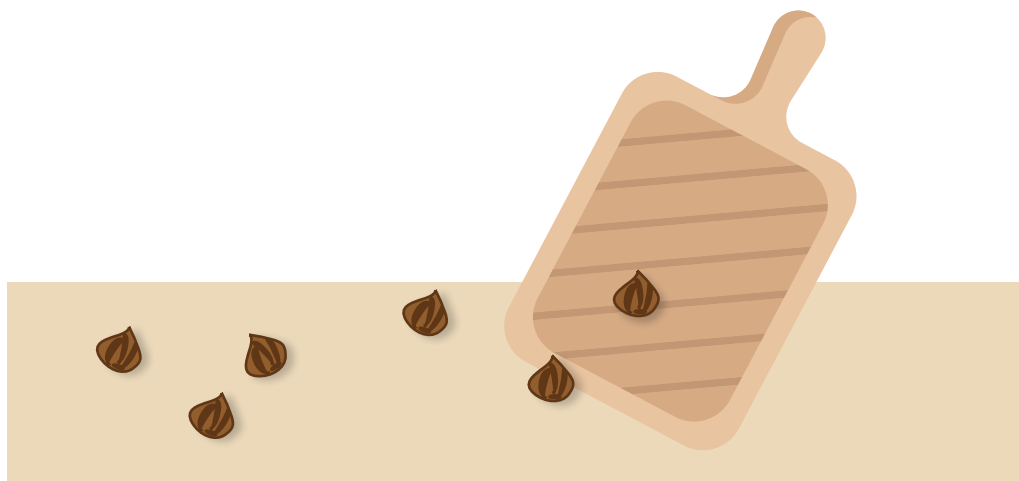
באיזו דרך אפשר להגיע
מארץ רחוקה לישראל?
(באנייה, במטוס, ברגל).

משחקים באגוזים

הכינו קרש רחב, כוסות וחבילת אגוזי פקאן או אגוזי מלך. כל משתתף מקבל חמישה אגוזים בכוס. על הרצפה מפזרים אגוזים נוספים. משעינים את הקרש על אחד הקירות. כל אחד בתורו מגלגל אגוז על הקרש, אם האגוז שלו פוגע באגוז האחר הוא לוקח אותו. אם האגוז לא פגע באף אגוז משאירים אותו על הרצפה.

המטרה: לאסוף כמה שיותר אגוזים. מומלץ שאחד המבוגרים ישמש בתפקיד קופאי ויוכל לתת לילדים שנגמרים להם האגוזים, אגוז בונוס.

מציגים את יציאת מצרים

הזמינו את הילדים (אפשר בשיתוף מבוגרים) ליצור המחזה קצרה של יציאת בני ישראל ממצרים, או של סיפור העלייה של המשפחה שלכם לישראל. ה"שחקנים" מתארגנים מאחורי הדלת, דופקים עליה ומוזמנים להיכנס עם המקלות והחבילות שלהם. ההמחזה יכולה לכלול שיח עם ה"קהל" בסגנון שאלות ותשובות. ההצגה יכול להפוך למסורת משפחתית.

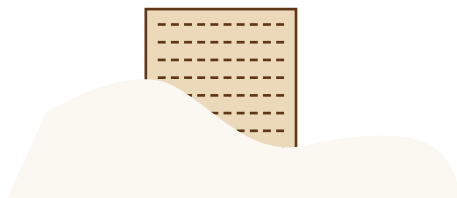

משחק האפיקומן

האפיקומן הוא חלק בלתי נפרד מארוחת החג, ממנהגי הפסח, והוא שזור בזיכרונות הילדות של כולנו. ניתן להפוך את החיפוש אחר האפיקומן לחוויה מיוחדת שבה לוקחים חלק ילדים ומבוגרים כאחד.

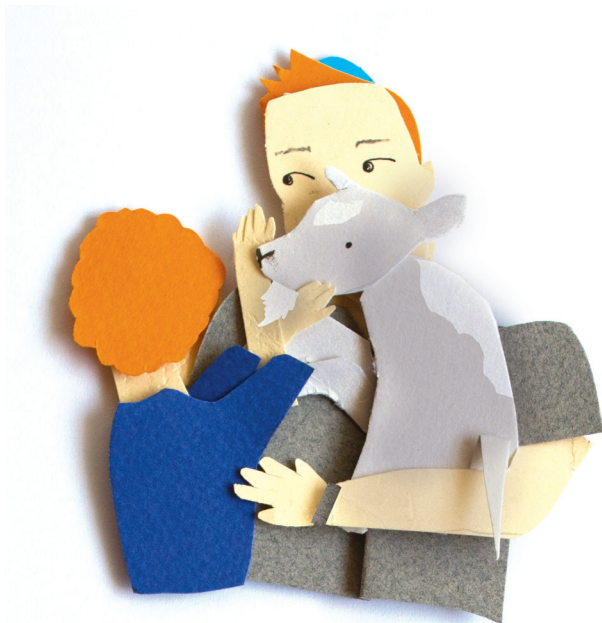
ניתן לעטוף את האפיקומן במעטפה שבתוכה מופיעה שאלה שאותה הילדים צריכים לשאול את זקן השבט, לדוגמא: נסו לשחזר את שמותיהם הפרטיים של כל בני המשפחה מעכשיו ועד הדורות הקודמים.

כדי להגיע לאפיקומן ניתן לשלב פתקים בסגנון "חפשו את המטמון" שמובילים את הילדים מפתק לפתק.

אחד מי יודע

כולם מכירים את השיר "אחד אלוהינו", ניתן להכין "אחד אלוהינו" של המשפחה ולשיר בהומור "שתי סבתות, שלושה כלבים חומים, ארבעה חיילים, חמישה....." שרים את המקורי ומוסיפים את השיר שנכתב לכבוד המשפחה. תהליך השיר מלווה בחיפוש של מה שיש לנו במשפחה ביחס לכל אחד מהמספרים...

אתם מוזמנים לעיין בסיפור עלייתם של 65 עולים ועולות מתפוצות ישראל, ב"הגדת העליות והזהויות"
שהפיקה החברה למתנ"סים בשיתוף המשרד לשוויון חברתי בשנת 2019.
לצפייה בהגדת העליות והזהויות סרקו את הברקוד:

תודה לעובדי החברה למתנ"סים שלקחו חלק בהכנת החוברת:

רמ"ט מנכ"ל: דוד אבטה
האגף לבינוי קהילה: מישל בן שטרית, רונית רביב (תנועת של"מ)
המחלקה לזהויות: שרה טסלר, יעקב מעוז
רשת "צהריים טובים": עדית בוקאי, שולי נחל, ורוניקה פנחסי
המחלקה להורות ומשפחה - דליה כהן, ליהי שרון, רונית ורדי
המחלקה לשותפויות עסקים בקהילה: ליאת אלרט
האגף ליזמות חברתית: ענבל סלפק
עיצוב גרפי: תמר הלבנגר-רוג, סטודיו רוג איורי המחשה אתר freepik
איורים: אפרת (חסון) בוטון (מועתק מתוך הגדה של פסח בהפקת החברה למתנ"סים)

נשמח לפגוש אתכם בדף הפייסבוק [f](#) **הגדת העליות - זהויות**.
שתפו אותנו בסדר החברתי שהשתתפתם בו ובסיפור של יציאת מצרים שלכם. מחכים לכם.

בְּכֹל דֹּוֹר וְדֹוֹר
חָיִב אָדָם
לְרֹאוֹת אֶת עַצְמוֹ
כְּאִלוֹ הוּא
יֵצֵא מִמִּצְרַיִם.